

WWW.KUTAB.IR

عالم اسلام

فرهنگ جامع

سیرت النبی

شامل سیره زندگانی:

پیامبر اکرم اسلام ﷺ

محمود شریفی | سید محمود مدنی | محمود لطیفی | سید حسین سجادی تبار | محمود احمدیان

ترجمه : محمود لطیفی

عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ جامع سیره معصومین (علیه السلام) / محمود شریفی... [و دیگران].

مشخصات نشر: قم: معروف، -۱۳۹۰

مشخصات ظاهری: ج ۴.

شابک : دوره: ۰-۹۴-۸۲۷۵-۹۶۴-۹۷۸ - ۲۵۰۰۰ ریال: ج ۱-۷-۱-۸۹۱۶-۶۰۰

۹۷۸ - ج ۲: ۰-۶-۷۰-۶۶۱۲-۶۰۰-۹۷۸ - ج ۳: ۰-۳-۹۵-۸۲۷۵-۹۶۴-۹۷۸: ۲۵۰۰۰ ریال:

ج ۴: ۰-۳-۴۲-۶۶۱۲-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: فهرست نویسی براساس جلد سوم.

یادداشت: مولفان محمود شریفی، محمود مدنی، محمود لطیفی، حسین سجادی تبار، محمود

احمدیان.

مندرجات: ج ۱. حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) - ج ۲. حضرت علی (علیه السلام) - ج ۳. سیره حضرت فاطمه زهرا،

امام حسن مجتبی، امام حسین سیدالشهدا، امام سجاد (علیه السلام) - ج ۴. سیره زندگی امام باقر، امام

جعفر صادق، امام موسی کاظم (علیه السلام).

موضوع: چهارده معصوم -- سرگذشتنامه

رده بندی کنگره: ۰-۱۳۹۰/ف۳۳۶/ BP

شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۰۱۴۹۸ / رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵

عنوان:	فرهنگ جامع سیره معصومین (علیه السلام) / جلد اول
مؤلف:	محمود شریفی
مترجم:	محمود لطیفی
ناشر:	معروف
شمارگان:	۵۰۰ نسخه
نوبت چاپ:	اول / ۱۳۹۷
چاپخانه:	بوستان کتاب / قم
قیمت دوره:	۱۶۰/۰۰۰ تومان
شابک:	دوره: ۰-۹۴-۸۲۷۵-۹۶۴-۹۷۸ جلد ۱: ۰-۳-۹۵-۸۲۷۵-۹۶۴-۹۷۸-۶۰۰-۹۷۸

قم | خیابان مصلاي قدس | پلاک ۶۸۲ |

تلفکس: ۰۲۵ ۳۲۹۲۶۱۷۵ | تلفن: ۰۲۵ ۳۲۹۳۹۱۴۰

تمامی حقوق برای ناشر محفوظ می باشد

فهرست مطالب

مقدمه	۱۷	نورانیت چهره	۹۳
فصل اول: صفات، لقب ها و سیمای ظاهری آن حضرت		فصل دوم: اصول معارف	
توصیف آن حضرت ﷺ در کلام خدا ۲۷.		۱۰. توحید	۹۵
احادیث جامع صفات آن حضرت ﷺ در		دوری جستن از بت ها	۹۵
عهدین	۴۰	درباره ی دجال	۹۷
(تورات و انجیل)	۴۰	شکستن صلیب	۹۷
اوصاف آن حضرت ﷺ از زبان خویش ۴۶		تسلیم در برابر قضاء الهی	۹۷
اوصاف آن حضرت ﷺ از زبان ائمه علیهم السلام و		پذیرش رخصت های الهی	۹۸
یاران	۴۸	پیشی نگرفتن بر خدای متعال	۹۹
سخن گفتن	۸۵	۲۰. نبوت	۱۰۰
مهرنبوت	۸۶	تأدب به ادب الهی	۱۰۰
موی آن حضرت	۸۷	نزول وحی	۱۰۱
دیدن پیش رو و پشت سر	۹۱	مکان دیدار با جبرئیل	۱۰۹
بوی خوش او ﷺ	۹۲	معجزات آن حضرت ﷺ	۱۰۹
رنگ پوست	۹۳	همراهی با حکم خداوند	۱۱۷

فصل سوم: عبادت، قرآن، دعا و ذکر

• کوشش در عبادت	۱۵۳	مناظره با مشرکان	۱۱۹
عبادت در ماه شعبان	۱۶۲	خبر از محل شهادت مسیح علیه السلام	۱۲۰
قرآن	۱۶۳	خواندن و نوشتن	۱۲۰
تلاوت قرآن	۱۶۳	تمثیل با شعر	۱۲۳
چگونگی تلاوت قرآن	۱۶۳	نداشتن منجم	۱۲۴
شروع و پایان هر سوره	۱۶۸	• ۳. امامت	۱۲۵
شنیدن قرآن	۱۶۹	امامت آن حضرت صلی الله علیه و آله	۱۲۵
تلاوت های شبانه	۱۶۹	اسامی ائمه علیهم السلام	۱۲۵
شفا خواستن از قرآن	۱۷۰	تعداد امامان	۱۲۶
بسم الله جزئی از سوره ی حمد	۱۷۰	سیاست مداری	۱۲۷
تلاوت سوره ی قدر	۱۷۱	سیره و روش حکومتی	۱۲۷
• دعا و ذکر	۱۷۲	بیعت	۱۲۸
ادب به هنگام دعا	۱۷۲	بیعت با زنان	۱۲۹
تضرع و التماس به درگاه الهی	۱۷۴	خودداری از تماس با نامحرم	۱۳۰
آموزش دعا	۱۷۵	پرهیز از ویژه خواهی برای خویشاوندان	۱۳۵
دعای ستمدیده	۱۷۶	اعزام والیان	۱۳۵
دعاهای پیامبر صلی الله علیه و آله	۱۷۶	تقسیم بیت المال	۱۳۶
ذکر الهی در برخی حالات	۱۸۱	محافظت از پیامبر صلی الله علیه و آله	۱۳۷
دعا در صبح و عصر	۱۸۶	تقیه	۱۳۸
دعا به هنگام غروب	۱۸۸	سنت هایی که پس از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله ترک شد	۱۴۰
دعا به هنگام طوفان	۱۸۸	سرپرستی مردم	۱۴۴
دعا به هنگام صاعقه و رعد	۱۹۱	پرهیز از قتل یاران معارض	۱۴۵
دعا هنگام دیدن هلال ماه	۱۹۱	• ۴. معاد	۱۴۷
دعا به هنگام مشاهده ی هلال ماه رجب	۱۹۳	یاد مرگ	۱۴۷
دعا به هنگام سختی ها	۱۹۴	ترس از آتش (دوزخ)	۱۴۸
دعا در خبرهای خوش یا ناگوار	۱۹۸	درباره بهشتیان و دوزخیان	۱۴۹

۲۴۵..... رعایت حرمت مردم	۱۹۹..... دعا به هنگام بخور عطر
۲۴۵..... دعوت به نیکی	۱۹۹..... دعا به هنگام فراموشی
۲۴۵..... مهربانی و مهریزی	۲۰۰..... استغفار
۲۴۸..... خشنودی و خشم آن حضرت صلی الله علیه و آله	۲۰۴..... استغفار برای مومنین
۲۴۹..... زهد (بی اعتنایی به دنیا)	۲۰۴..... تعویذهای پیامبر خدا صلی الله علیه و آله
۲۶۹..... آسانی دیدار پیامبر صلی الله علیه و آله	۲۰۹..... آموزش استخاره
۲۶۹..... بستن شکم در اثر گرسنگی	۲۱۰..... تبرک نمودن آب
۲۶۹..... حقیقت زهد	
۲۷۶..... عیب پوشی	فصل چهارم: اخلاق و آداب
۲۷۷..... شجاعت	• بخش اخلاق..... ۲۱۱
۲۷۸..... شکیبایی	احادیث جامع در اخلاق و آداب..... ۲۱۱
۲۸۱..... راستگویی	ویژگی های اخلاقی..... ۲۲۲
۲۸۲..... بازداری از دروغ	امر به ادای امانت..... ۲۲۲
۲۸۲..... سکوت	وفای به عهد با مشرکان..... ۲۲۳
۲۸۳..... خنده و لبخند	ادب آن حضرت..... ۲۲۳
۲۸۶..... عدم استعانت به مشرک	تالیف قلوب..... ۲۲۴
۲۸۶..... لبخند هنگام شنیدن سخن دروغ	امانت داری..... ۲۲۴
۲۸۶..... کمک نگرفتن از مشرک	دوری از بدعت گزاری..... ۲۲۵
۲۸۶..... سفره داری	پذیرش دعوت مستمندان..... ۲۲۷
۲۸۷..... مذمت حرص بر دنیا	تواضع و فروتنی..... ۲۲۸
۲۸۸..... بخشش و گذشت	توکل..... ۲۳۲
۲۸۹..... خشم	بخشندگی..... ۲۳۲
۲۹۰..... غیرت	پاسخ به مراجعه کنندگان..... ۲۳۴
۲۹۰..... فال نیک و فال بد	خوش اخلاقی..... ۲۳۹
۲۹۲..... قناعت مؤمن و حرص کافر	حیاء..... ۲۴۲
۲۹۲..... مدارا با مردم	اشاره با چشم و سخن درگوشی..... ۲۴۴
۲۹۳..... شوخ طبعی	دوست داشتن تنهایی..... ۲۴۵

- پند و اندرز..... ۲۹۸
- هدیه و صدقه ۲۹۸
- غم و اندوه ۳۰۲
- انتخاب امر هموارتر..... ۳۰۲
۲۰. بخش آداب ۳۰۳
- کلیات آداب حضرت ﷺ ۳۰۳
- مفردات آداب ۳۴۶
- نظافت ۳۴۶
- گرفتن شارب و ناخن ۳۴۶
- دفن مو و ناخن و ۳۴۸
- استفاده از نوره ۳۴۸
- پوشاندن سر هنگام نظافت ۳۵۱
- خلال کردن ۳۵۱
- مضمضه و استنشاق ۳۵۲
- شستشوی سر..... ۳۵۲
- آرایش و آراستگی ۳۵۳
- بوی خوش ۳۵۳
- مسواک ۳۶۰
- خضاب آن حضرت ﷺ ۳۶۵
- شانه زدن مو و محاسن ۳۷۰
- مرتب و اصلاح نمودن مو ۳۷۱
- روغن زدن به مو و بدن ۳۷۳
- سرمه کشیدن ۳۷۴
- نگاه در آینه ۳۷۷
- انگشتر..... ۳۷۹
- نقش انگشتر..... ۳۸۶
- پوشاک ۳۹۵
- لباس و پیراهن ۳۹۵
- عمامه و کلاه ۳۹۶
- پوشش نقره ۴۱۴
- لباس استقبال از میهمانان ۴۱۴
- زیرانداز و کفش ۴۱۵
- رنگ لباس ۴۱۸
- از راست شروع کردن در هر کاری..... ۴۲۵
- خوراکی ها و نوشیدنی ها..... ۴۲۶
- ادب نشستن بر سر سفره..... ۴۲۶
- شستن دست ۴۳۳
- غذای پیامبر ﷺ ۴۳۴
- غذای خانواده و میهمانان ۴۳۶
- دعا کردن و بسم الله گفتن ۴۳۶
- به هنگام غذا خوردن ۴۳۶
- آداب غذا خوردن ۴۴۰
- لیسیدن کاسه و انگشتان ۴۴۲
- غذا خوردن با مهمان و خانواده..... ۴۴۳
- آداب نوشیدن ۴۴۵
- نبید ۴۵۲
- انواع خوراکی ها..... ۴۵۴
- گوشت ۴۵۴
- دوست داشتن سردست گوسفند ۴۵۷
- خوردن مرغ ۴۵۹
- ماهی ۴۶۰
- خوردن نان جو..... ۴۶۰
- شیر ۴۶۱
- عسل ۴۶۲

توشه‌ی سفر.....	۴۹۹	سرکه و روغن زیتون.....	۴۶۴
رفت و بازگشت.....	۵۰۰	خوردن چربی.....	۴۶۵
دعا به هنگام وداع با مسافر.....	۵۰۱	مداوا با برخی داروها و غذاها.....	۴۶۵
دعا به هنگام رفتن به سفر و بازگشتن.....	۵۰۳	فالوده.....	۴۶۶
روز حرکت برای سفر.....	۵۰۶	نار باجه.....	۴۶۶
توقف در طول سفر.....	۵۰۸	دوست داشتن ترید.....	۴۶۷
بازگشتن از سفر.....	۵۰۸	میوه‌ی نویر.....	۴۶۷
اجازه برای ورود به منزل.....	۵۰۹	میوه‌ی آبدار.....	۴۶۸
حیوانات آن حضرت ﷺ.....	۵۱۰	انگور.....	۴۶۸
وارد نشدن به خانه‌ای.....	۵۱۵	به.....	۴۶۹
که سگ در آن باشد.....	۵۱۵	انار.....	۴۶۹
پزشکی و تندرستی.....	۵۱۶	ترنج.....	۴۷۱
محل حجامت.....	۵۱۶	خوردن خرما و خربزه.....	۴۷۱
درمان به حجامت و حنا.....	۵۱۸	مویز.....	۴۷۷
تب و راه درمان آن.....	۵۲۰	خیار.....	۴۷۷
درمان سردرد.....	۵۲۱	کدو.....	۴۷۷
زکام.....	۵۲۲	سبزی‌ها.....	۴۷۹
دعای چشم‌درد.....	۵۲۲	سیاه‌دانه.....	۴۸۱
دعا برای درمان دردها.....	۵۲۲	سیر.....	۴۸۲
خوشحالی آن حضرت ﷺ به هنگام بارش باران.....	۵۲۴	منزل، مرکب و سفرهای.....	۴۸۳
معاشرت با خانواده.....	۵۲۵	آن حضرت ﷺ.....	۴۸۳
معاشرت با اهل منزل.....	۵۲۵	نشستن.....	۴۸۳
سلام نمودن آن حضرت ﷺ.....	۵۲۸	وارد نشدن به خانه‌ی تاریک.....	۴۸۵
به اهل بیت ﷺ.....	۵۲۸	بازداشتن از نقاشی سقف.....	۴۸۶
توصیه به خانواده.....	۵۳۲	نماز و دعا به هنگام ورود و خروج.....	۴۸۶
دوست داشتن زنان.....	۵۳۲	آداب خوابیدن.....	۴۸۷
		خواب دیدن.....	۴۹۸

- همسران آن حضرت علیه السلام در سفر ۵۳۳
- معاشرت با فرزندان خود ۵۳۴
- معاشرت با کودکان ۵۳۴
- معاشرت با مردم ۵۳۵
- با همنشینان ۵۳۵
- توجه پیامبر صلی الله علیه و آله ۵۳۸
- سلام دادن به زنان ۵۳۸
- برخورد با کودکان ۵۳۸
- مهربانی پیامبر صلی الله علیه و آله با یاران ۵۳۹
- نشست و برخاست با یاران ۵۴۳
- پرس و جواز یاران غایب ۵۴۵
- مشورت او با یاران ۵۴۵
- رفتار آن حضرت صلی الله علیه و آله با منافقان ۵۴۵
- غذا خوردن با یاران ۵۴۶
- رفتار او صلی الله علیه و آله با خدمتکاران ۵۴۸
- توجه ویژه به نیازمندان ۵۵۰
- با تهیدستان مدینه ۵۵۲
- با اهل صفه ۵۵۳
- توصیه در مورد همسایه ۵۵۷
- اجازه خواستن برای ورود ۵۵۷
- پذیرفتن دعوت ۵۵۸
- پرهیز از تصنع و تظاهر ۵۵۹
- آداب عطسه ۵۵۹
- نامگذاری یاران ۵۶۱
- پاسخ به کسی که او را می خواند ۵۶۱
- برآوردن حاجت نیازمند ۵۶۲
- سلام و تبریک و تسلیت ۵۶۲
- جواب او به درود یهودیان ۵۶۳
- برخورد با غیر مسلمان ۵۶۳
- جلوه ای از رحمت فراگیر ۵۶۳
- تغییر اسامی زشت ۵۶۴
- نخواستن از نوکیسه ها ۵۶۵
- بار کالا بردوش صاحب آن است ۵۶۵
- عیادت بیماران ۵۶۶
- عیادت جوان یهودی ۵۶۷
- نهی از درگوشی در مجلس ۵۶۸
- برادری ۵۶۸
- نهی از معاشرت با کافر و مشرک ۵۶۹
- نمونه های رفتاری ۵۷۰
- با خانواده ۵۷۰
- علی و فاطمه علیهما السلام، محبوب ترین ۵۷۰
- افراد نزد پیامبر صلی الله علیه و آله ۵۷۰
- جایگاه علی علیه السلام نزد پیامبر صلی الله علیه و آله ۵۷۲
- آموزش علی علیه السلام ۵۷۷
- دادن بیرق و پرچم به دست علی علیه السلام ۵۸۱
- دوست داشتن علی علیه السلام ۵۸۲
- دعا برای علی علیه السلام ۵۸۷
- تربیت علی علیه السلام ۵۸۷
- سخن پیامبر صلی الله علیه و آله در مورد علی علیه السلام ۵۸۸
- آنچه در هنگام عطسه ۵۸۹
- به یکدیگر می گفتند ۵۸۹
- فاطمه بنت اسد ۵۹۰
- جایگاه فاطمه علیها السلام نزد پیامبر صلی الله علیه و آله ۵۹۰
- محبت او صلی الله علیه و آله به فاطمه علیها السلام ۵۹۷

۶۲۸.....	مهاجرین و انصار.....	۵۹۷.....	ازدواج فاطمه علیها السلام با امیرالمومنین علیه السلام
۶۲۹.....	برخی از قبیله ها.....	۵۹۸.....	شادی پیامبر صلی الله علیه و آله از دیدار فاطمه علیها السلام
۶۳۰.....	نفرین برخی قبائل.....	۵۹۹.....	با حسنین علیهما السلام
۶۳۱.....	فرزندان حکم بن عاص.....	۶۰۵.....	با امام حسن علیه السلام
۶۳۲.....	بنی غفار و اسلم.....	۶۰۹.....	با امام حسین علیه السلام
۶۳۲.....	۱۰. طهارت.....	۶۱۳.....	با خدیجه علیها السلام
۶۳۲.....	دعاء به هنگام تخلی.....	۶۱۸.....	زینب بنت جحش.....
۶۳۳.....	مکان تخلی.....	۶۱۹.....	ماریه قبطیه.....
۶۳۵.....	پوشیدن سر هنگام تخلی.....	۶۲۰.....	با یاران.....
۶۳۶.....	استنجاء.....	۶۲۰.....	اسامه بن زید.....
۶۳۷.....	استبراء.....	۶۲۰.....	ابن ام مکتوم.....
۶۳۷.....	پرهیز از بول.....	۶۲۲.....	ام ورقه انصاری.....
۶۳۸.....	نشستن دست بعد از خوردن گوشت.....	۶۲۲.....	انس بن مالک.....
		۶۲۲.....	اهالی یمن.....
		۶۲۳.....	ثویبه.....
	فصل پنجم: احکام.....	۶۲۳.....	زید بن حارثه.....
۶۳۹.....	اسباب وضو.....	۶۲۳.....	جعفر بن ابی طالب و زید بن حارثه.....
۶۳۹.....	مداومت بر وضو.....	۶۲۴.....	حارث بن نعمان.....
۶۴۰.....	وضو گرفتن برای هر نماز.....	۶۲۴.....	حسان بن ثابت.....
۶۴۰.....	مقدار آب در وضو و غسل.....	۶۲۵.....	سعد بن معاذ.....
۶۴۴.....	ظرف وضو.....	۶۲۵.....	سلمان.....
۶۴۴.....	شرکت ندادن در وضو.....	۶۲۶.....	عقیل.....
۶۴۵.....	چگونگی وضو.....	۶۲۷.....	عمار بن یاسر.....
۶۵۱.....	از راست آغاز نمودن.....	۶۲۷.....	قریش.....
۶۵۱.....	مضمضه و استنشاق و.....	۶۲۷.....	قزمان.....
۶۵۲.....	حرکت دادن انگشت در وضو.....	۶۲۸.....	خلاص بن علقمه.....
۶۵۳.....	چگونگی مسح.....	۶۲۸.....	وحشی قاتل حمزه علیه السلام
۶۵۴.....	وضو از چاه آلوده.....		

۶۵۵.....	دستمال برای وضو	۷۱۵.....	خشوع در نماز
۶۵۵.....	غسل‌های مستحبی	۷۱۶.....	تکبیر در نماز
۶۵۶.....	۲. احکام مردگان	۷۲۴.....	استعاذه
۶۵۶.....	یاد مرگ	۷۲۴.....	بسم الله
۶۵۶.....	یاد مردگان	۷۲۸.....	جهر و اخفات
۶۵۷.....	تشییع جنازه	۷۳۱.....	تقطیع در قرائت آیات
۶۵۹.....	نماز میت	۷۳۲.....	سوره‌هایی که در نماز قرائت می‌نمود
۶۶۴.....	دفن میت	۷۴۴.....	مکث در نماز
۶۶۸.....	زیارت قبور	۷۴۵.....	رکوع
۶۷۰.....	اطعام خانواده میت	۷۴۸.....	سجده
۶۷۲.....	۳. نماز	۷۵۰.....	محل سجده
۶۷۲.....	اهمیت نماز	۷۵۲.....	ذکر بین دو سجده
۶۷۵.....	کوتاه و سبک نماز خواندن	۷۵۳.....	سجده تلاوت قرآن
۶۷۸.....	لباس نمازگزار	۷۵۳.....	سجده پس از بیداری
۶۸۱.....	قبله	۷۵۳.....	قنوت
۶۸۷.....	نماز بر روی شتر	۷۵۴.....	تشهد
۶۸۹.....	مکان نمازگزار	۷۵۶.....	سلام نماز
۶۹۰.....	نماز در مسجد	۷۵۸.....	مبطلات نماز
۶۹۲.....	وقت نماز	۷۶۱.....	جواب سلام در نماز
۶۹۵.....	فضیلت اول وقت	۷۶۳.....	نماز شکسته
۷۰۱.....	جمع بین دو نماز	۷۶۸.....	نماز جماعت
۷۰۶.....	رکعت‌های نماز	۷۷۰.....	لباس عید و جمعه
۷۰۸.....	اذان	۷۷۲.....	ایستادن به هنگام خطبه‌ی نماز
۷۱۱.....	اذان و اقامه در سفر	۷۷۶.....	خطبه‌های نماز جمعه
۷۱۲.....	دعای در آغاز نماز	۷۷۶.....	قرائت در نماز جمعه
۷۱۳.....	قیام نماز	۷۸۰.....	دو رکعت قبل از نماز عید
۷۱۳.....	تکبیرهای آغازین نماز	۷۸۰.....	کیفیت نماز عید

۸۶۵.....	افطار	۷۸۷.....	دعا در عید
۸۶۸.....	سحری	۷۸۷.....	نماز عید در صحرا
۸۶۸.....	آنچه بر روزه دار جائز است	۷۹۱.....	افطار پیش از نماز عید
۸۷۱.....	روزه در سفر	۷۹۳.....	حضور زنان در نماز عید
۸۷۲.....	روزه های مستحبی	۷۹۴.....	قربانی کردن قبل از نماز
۸۷۲.....	روزه شعبان	۷۹۴.....	نماز آیات
۸۷۹.....	روزه ی سه روز	۷۹۶.....	نماز قضا
۸۸۲.....	روزه ی وصال	۷۹۶.....	نماز باران
۸۸۲.....	روزه های مستحب	۷۹۸.....	نمازهای مستحبی
۸۸۵.....	روزه ی روز عرفه	۸۰۵.....	نافله صبح
۸۸۷.....	روزه در روز عاشورا	۸۰۶.....	نافله عصر
۸۹۰.....	شب زنده داری در شب قدر	۸۰۷.....	نافله مغرب
۸۹۲.....	اعتکاف	۸۰۸.....	نافله شب
۸۹۵.....	۵. زکات	۸۲۶.....	نماز نیمروز
۸۹۵.....	فرستادن ماموران جمع آوری زکات	۸۳۵.....	نماز شب
۸۹۶.....	زکات نخل	۸۳۵.....	نمازهای مستحبی ماه رمضان
۸۹۸.....	تقسیم صدقه	۸۴۴.....	نماز و دعا در آغاز سال (قمری)
۹۰۰.....	زکات برای تالیف قلوب	۸۴۵.....	تعقیبات نماز
۹۰۲.....	امر به صدقه دادن	۸۴۵.....	تعقیب نماز صبح
۹۰۳.....	دعا به صدقه دهنده	۸۵۳.....	تعقیب نماز ظهر
۹۰۴.....	نخوردن مال صدقه	۸۵۹.....	۴. روزه
۹۰۶.....	زکات فطره	۸۵۹.....	دیدن هلال
۹۰۷.....	انفاق	۸۵۹.....	دعا در آغاز ماه رمضان
۹۰۸.....	تقسیم خمس	۸۶۲.....	حالات آن حضرت ﷺ در ماه رمضان
۹۰۸.....	۶. حج	۸۶۲.....	دعا در شبهای ماه رمضان
۹۰۸.....	دعا به هنگام ورود به مکه	۸۶۳.....	روزه ماه رمضان
۹۰۸.....	دعا به هنگام بازگشت	۸۶۴.....	دعا هنگام افطار

- ورود به مکه و خروج از آن ۹۰۹
- ورود به کعبه ۹۰۹
- حج پیامبر ﷺ ۹۱۰
- حج و عمره ۹۱۱
- حج و عمره تمتع ۹۱۵
- سوار نمودن پیاده‌ها در مسیر حج ۹۱۶
- لباس احرام ۹۱۶
- تلبیه پیامبر ﷺ ۹۱۶
- محرمات احرام ۹۱۸
- رو کردن به کعبه ۹۱۹
- طواف ۹۱۹
- استلام حجرالاسود ۹۲۱
- آب زمزم ۹۲۵
- سعی ۹۲۶
- نماز یوم الترویبه در منی ۹۲۶
- بازگشت از عرفات ۹۲۶
- قربانی ۹۲۸
- حلق و تقصیر ۹۳۰
- رمی جمره در حال حرکت ۹۳۱
- وقت رمی جمره ۹۳۱
- زیارت خانه خدا در شبهای تشریق ۹۳۲
- نماز در حرمین ۹۳۲
- استراحتگاه شبانه پیامبر ﷺ ۹۳۲
- مسجد قبا ۹۳۴
- زیارت شهدای احد ۹۳۵
- دعا برای کسی که از حج برگشته ۹۳۵
۶. جهاد ۹۳۶
- دعا به هنگام اعزام سربیه‌ها ۹۳۶
- تکریم مجاهدان ۹۳۶
- دعا برای برخی مجاهدان ۹۳۶
- فرامین به فرماندهان و لشکریان ۹۳۷
- زمان فرستادن سربیه ۹۴۲
- دستور به صبر ۹۴۲
- روز جنگ ۹۴۳
- جنگ نکردن در ماههای حرام ۹۴۴
- آداب جنگ ۹۴۴
- پرچم‌های رسول خدا ﷺ ۹۵۴
- شمشیر رسول خدا ﷺ ۹۵۷
- زره رسول خدا ﷺ ۹۵۹
- شیخون نزدن به دشمن ۹۶۱
- نوشته‌ی نیام شمشیر ۹۶۲
- شعار رسول خدا ﷺ ۹۶۴
- زجرکش نکردن ۹۶۵
- امانت سپاری سلاح ۹۶۵
- فرار نکردن ۹۶۵
- مشورت با زنان در جنگ ۹۶۶
- دریافت اطلاعات ۹۶۶
- آرایش سپاه ۹۶۷
- جنگ پیش از سوره توبه و پس از آن ۹۶۷
- تشویق رزمندگان به هماهنگی با هم ۹۶۸
- پیش فرستادن خویشان ۹۶۸
- جهاد با منافقان ۹۶۹
- هجرت و جهاد ۹۶۹
- حضور زنان در جنگ ۹۷۰

۱۰۱۸..... موارد شهادت زن	۹۷۰..... تقسیم غنمیت
۱۰۱۹..... حد شراب	۹۷۲..... گرفتن جزیه
۱۰۲۲..... حبس در اتهام قتل	۹۷۴..... ۸. امر به معروف و نهی از منکر
۱۰۲۲..... حد دزدی	۹۷۴..... اهمیت امر به معروف
۱۰۲۳..... تعزیر	۹۷۴..... نهی از منکر
۱۰۲۳..... قصاص غلام	۹۷۷..... حرص بر هدایت مردم
۱۰۲۳..... قسم خوردن	۹۷۷..... چگونگی تبلیغ
۱۰۲۵..... ۱۱. معیشت و تجارت	۹۸۳..... جایگاه تبلیغ
۱۰۲۵..... کار در خانه	۹۸۳..... تحمل سختی
۱۰۲۶..... به چرا بردن گوسفندان	۹۸۵..... دعوت پنهانی
۱۰۲۷..... موقوفات رسول خدا ﷺ	۹۸۹..... ۹. ازدواج
۱۰۲۸..... پرسش از مرد و پیشه اش	۹۸۹..... ازدواج سنت رسول خدا ﷺ
۱۰۲۸..... شرط بندی	۹۹۰..... ازدواج موقت
۱۰۲۸..... بازداشتن از غارت	۹۹۱..... خواستگاری
۱۰۲۹..... رهن	۹۹۳..... مهر السنه
۱۰۲۹..... حقوق مردم	۹۹۷..... آداب ازدواج
۱۰۲۹..... خرید و فروش	۹۹۸..... تساوی بین همسران
۱۰۳۰..... ربا	۱۰۰۰..... ارتباط با همسر در برخی روزها
۱۰۳۱..... ظلم نکردن به اجیر	۱۰۰۱..... همبستری
۱۰۳۱..... کراهت ذبح در روز جمعه	۱۰۰۶..... آداب نوزاد
۱۰۳۲..... ارث برجا گذاشتن	۱۰۰۹..... خوشحالی از تولد دختر
	۱۰۰۹..... غیرت
	۱۰۱۰..... برخی احکام ازدواج
	۱۰۱۲..... ۱۰. قضا، شهادت و حدود
	۱۰۱۲..... قضاوت قبل از بعثت
	۱۰۱۲..... چگونگی قضاوت رسول خدا ﷺ

مقدمه

أ: اعمال و رفتار ارادی انسان تابعی از اندیشه و تفکر باطنی اوست که در عالم خارج ظهور می کند و به همین دلیل اعتبار و استحکام رفتار هر انسان نشانه عمق و اعتبار مبانی فکری و داشتن تحلیل درست و عمیق از اصول اعتقادی و نظری است .

رفتارهایی که منطبق بر منطق و دلیل و قابل تبیین و نظام مند و متکی بر معیارها و مبانی و اصول مشخص و تعریف پذیر است ، چونان شجره طیبه ای است که ریشه در حکمت ناب دارد و گستره ای به وسعت آسمان و امتدادی به درازای تاریخ را فرا گرفته است و دسترسی به چنین شیوه و منطقی که مبتنی بر حکمت باشد و منطبق با واقع و حقایق را آن گونه که هست به تصویر بکشد جز با ملاحظه زندگی روزمره اسوه های برگزیده خداوند متعال ممکن نیست . این است که قرآن کریم پس از یادآوری شماری از پیامبران الهی و اشاره به رنج ها و تلاش های آنان به پیامبر خاتم صلی الله علیه و آله می فرماید:

«اولئك الذين هدى الله فبهديم اقتده»^۱

و سپس در خطابي به ديگر به مسلمانان می گوید:

«لکم فی رسول الله اسوة حسنة لمن کان یرجو الله والیوم الآخر»^۲

و شیوه مبارزه و جهاد حضرت ابراهیم علیه السلام و یارانش را به دیگر موحدان جهان توصیه نموده و می فرماید:

۱. انعام، ۹۰.

۲. احزاب، ۲۱.

«قد كانت لكم اسوة حسنة في ابراهيم والذين معه اذ قالوا لقومهم انا براء منكم ومما تعبدون من دون الله».^۱

در بیانات اولیاء دین نیز رفتاری که از سیره و سنت پیامبر خدا ﷺ و اوصیای او سرمشق نگرفته باشد قدر و قیمتی نداشته و بود و نبود آن یکسان است.

قال علی بن الحسین (علیه السلام): «ان افضل الاعمال عند الله ما عمل بالسنة وان قل».^۲
و نیز قال رسول الله ﷺ: «لا قول الا بعمل ولا قول ولا عمل الا بنية ولا عمل ولا نية الا باصابة السنة».^۳

و این معنا به دلیل آن است که:

پیامبر گرامی در طول زندگی خود بارها می فرمود: «إني تارك فيكم ما ان تمسكتم به لن تضلوا: كتاب الله و عترتي اهل بيتي».^۴

و می فرمود: «إنما مثلي ومثل اهل بيتي كسفينة نوح، من ركبها نجا ومن تخلف عنها غرق».^۵
و نیز امیرالمؤمنین (علیه السلام) می فرمود: «ألا ان مثل آل محمد ﷺ كمثل نجوم السماء اذا هوى نجم طلع نجم فكانتم قد تكاملت من الله فيكم الصنائع و اراكم، ما كنتم تأملون».^۶
و نیز به دلیل آن است که:

«جعلهم الله حياة للانام و مصابيح للظلام و مفاتيح للكلام و دعائم للاسلام»
و:

«هم عيش العلم و موت الجهل يخبركم حلمهم عن عملهم و ظاهريهم عن باطنيهم و صمتهم عن حكم منطقتهم لا يخالفون الدين ولا يختلفون فيه ...»^۷

و حضرت امام باقر (علیه السلام) در کلامی فصل الخطاب می فرماید:

«اما انه ليس عند أحد من الناس حق و لا صواب الا شئ أخذوه من اهل البيت و لا احد من الناس يقضى بحق و عدل الا و مفتاح ذلك القضاء و بابه و اوله سنة امير المؤمنين على بن ابی طالب (علیه السلام)».^۸

۱. ممتحنه، ۶.

۲. کافی، ۱، ص ۷۰، ح ۷.

۳. کافی، ۱، ص ۷۰، ح ۹.

۴. کمال الدین و تمام النعمه، ۲۳۷ ح ۵۱ باب ۲۱.

۵. الغدير، ۳، ۸۱.

۶. نهج البلاغه، ۱۰۰.

۷. کافی، ۱، ص ۲۰۴.

۸. امالی مفید، ۹، ح ۶.

و این همه برای آن است که:

إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَيْكُمُ الْوَلَايَةَ وَأَوْجَبَ مَوَدَّتَنَا وَاللَّهُ مَا نَقُولُ . بِأَهْوَانِنَا وَلَا نَعْمَلُ بِأَرْئَانَا وَلَا نَقُولُ إِلَّا مَا قَال رَبَّنَا عَزَّوَجَلَّ.^۱

از این رو حضرت امیرالمؤمنین (علیه السلام) می فرماید:

«انظروا اهل بیت نبیکم فالزموا سمتهم واتبعوا اثرهم فلن یخرجوکم من هدی ولن یعیدوکم فی ردی فان لبدوا فالبدوا وان نهضوا فانهمضوا ولا تسبقوهم فتضلوا ولا تتأخروا عنهم فتهلکوا».^۲

حدیث نگاری

ب: با درک صحیح ضرورت فوق و لزوم ثبت و انتقال فرهنگ وحی از نسلی به نسل دیگر حدیث نگاری و سیره نویسی پس از قرآن کریم بیشترین توجه نویسندگان مسلمان را به خود جلب نمود. نقل و تدوین سخنان پیامبرگرامی اسلام و یادداشت حوادث و خاطراتی که از آن حضرت بردلها و جانها نقش می بست گرچه در فرازی بسیار حساس از تاریخ اسلام توسط بازیگران صحنه سیاست و طراحان اندیشه «کفانا کتاب الله» ممنوع و محدود شد اما هنوز بسیاری از تابعان و شاگردان آنان حضور داشتند که ضرورت تدوین و ثبت باقیمانده سیره و آثار نبوی، قلم بدستان را واداشت تا آنچه را شنیده بودند و در سینه ها سپرده بودند برای آیندگان بنگارند.

در این میان شیعیان و پیروان اهل بیت پیامبر نیز گرچه از عمق توطئه آگاه بودند و به نقش سنت نبوی در مجموعه معرفت دینی با تمام وجود باور داشتند، اما محدودیت های سیاسی و ارباب و اختناق و فشار، فرصتی برای اقدام نمی گذاشت و این وضعیت که تا اواسط قرن سوم ادامه داشت، دسترسی به بسیاری از آثار گرانقدر پیامبر و اهل بیت عصمت و طهارت از منابع و مراجع مورد اعتماد و موثق را دشوار نموده ما را در شناخت جامع و کامل فرهنگ دینی و سنت نبوی و سیره اسوه های برگزیده حق دچار زحمت و حسرت نموده است.

سنت و سیره

ج: همانگونه که در مراجعه به منابع حدیث مشاهده می شود در رفتار شبانه روزی

۱. همان، ۶۰، ح. ۴.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۹۷.

پیامبر اسلام و دیگر اولیای دین مواردی وجود دارد که همراه با گردش روزگار تکرار می‌شده و بصورت عاداتی نیکو در طول عمر و یا حداقل در قسمتی از زندگی پربرت آنان استمرار داشته و به همین دلیل از چشم نزدیکان و دوستان نیز پنهان نمی‌مانده است. و در واقع همین بخش از زندگی حجب الهی است که می‌تواند بی‌هیچ ابهام و ابهامی برای دیگران راهگشا و هدایگر باشد، زیرا که پیروی از رفتارهای ویژه و تکرار ناپذیر و یا استثنایی و موردی نیازمند تشخیص دقیق زمان و مکان و مورد بوده و در همه جا و برای همه کس قابل پیروی و اقدام نخواهد بود.

تعریفی که برای واژه «سنت» در کتب حدیثی و فقهی آمده است همان معنای مشهور یعنی: قول و فعل و تقریر معصومین علیهم‌السلام است که توسط یک متن حدیث نقل می‌شود. ابن اثیر می‌نویسد:

«قد تكرر في الحديث ذكر السنة وما تصرف منها والاصل فيها الطريقة والسيرة واذا اطلقت في الشرع فانما يراد بها ما امر به النبي ونهى عنه وندب اليه قولاً وفعلًا لما لم ينطق به الكتاب العزيز ولهذا يقال في ادلة الشرع: الكتاب والسنة اي القرآن والحديث»^۱

مرحوم شیخ بهایی نیز می‌گوید:

«وهی قول النبي صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم او فعله او تقریره غیر قرآن ولا عادی و ما یحکی احدها حدیث نبوی وقد یحدّ مطلقه بکلام یحکی قول المعصوم او فعله او تقریره»^۲

لکن در برخی از فرهنگ نامه‌ها «سنت» به معنای رفتارهای مداوم و مستمر تعریف شده است، تهانوی می‌نویسد:

«السنة في اللغة: الطريقة - حسنة كانت او سئية... وفي الشريعة تطلق على معان... ومنها الطريقة المسلوكة في الدين من غير وجوب ولا افتراض ونعني بالطريقة المسلوكة ما واطب عليه النبي صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم ولم يترك الا نادراً او واطب عليه الصحابة... فبالتقييد بالمسلوك في الدين خرج النفل وهو ما فعله النبي مرة وتركه أخرى فهو دون السنن الزوائد لا شترائط المواظبة فيها... وقال صدر الشريعة في شرح الوقاية: السنة ما واطب عليه النبي صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم مع الترك احياناً فان كانت المواظبة المذكورة على سبيل العبادة فسنن الهدى وان كانت على سبيل العادة فسنن الزوايد كلبس الثياب باليمين والاكل باليمين...»^۳

۱. نهاية ۲، ۴۰۹.

۲. زبدة الاصول - جیبی، ۵۲.

۳. کشاف اصطلاحات الفنون ۱، ۷۰۳.

و ابو هلال عسکری می گوید:

و اذا قلنا سنة رسول الله ﷺ فالمراد بها طريقتة وعادته التي دام عليها وامر بها.^۱

سیره و سنن ویژه

د: در میان کتابهای تدوین شده حدیثی و تاریخی به کتابی که انحصاراً متضمن روشهای عملی و مداوم «سنن» معصومین باشد جزو عنوان کوچک و مختصر درباره حضرت رسول اکرم برخوردار نشده است.

قدیمی ترین اثری که با این گرایش خاص در دسترس می باشد کتاب «اخلاق النبی و آداب» نوشته حافظ ابو محمد عبدالله بن محمد بن جعفر اصفهانی معروف به ابن الشیخ - متوفای ۳۶۹ ق - است که در سالهای اخیر نسخه ای از آن در کتابخانه اسکوریال مادرید به دست آمده است. این اثر گرانبها که دارای ۸۹۰ حدیث در ۱۰۹ عنوان می باشد توسط آقای عصام الدین سید عبدالنبی بررسی و تحقیق و در سال ۱۴۱۳ ق در قاهره به چاپ رسیده است.

فیلسوف بزرگ و عارف حکیم مرحوم علامه طباطبائی نیز در سالهای اخیر و قبل از دستیابی جوامع اسلامی به اثر فوق با احساس خلاء نسبت به چنین موضوعی جالب و ارزشمند و به تنهایی مجموعه ای از روایات سنن را که متضمن روشهای عملی حضرت نبی اکرم بوده و آن اعمالی را که آن حضرت در مسیر زندگی به آنها عنایت داشتند و مداومت می فرموده است گردآوری نموده و حدود ۴۱۱ حدیث با ۲۱ عنوان را در حوالی سال ۱۳۵۰ ق با نام «سنن النبی» تنظیم می نماید و «دانشمند معظم جناب آقای شیخ محمد هادی فقهی با تتبعی وسیع و کوششی چندساله بقایای آنها را که در جوامع حدیث و غیر آنها متفرق بودند بعنوان ملحقات - ۵۰۷ حدیث - جمع آوری نموده و به اصل ضم و به منظور تعمیم فایده تمام کتاب را با حفظ اصل عربی روایات به فارسی ترجمه نمود»^۲ و مجموع کتاب را با ۲۳ عنوان و ۹۱۸ حدیث زیر نظر مرحوم علامه طباطبائی در سال ۱۳۵۴ منتشر می نماید. لازم به ذکر است که عناوین دیگری از کتابها چون شمائل النبی ترمذی کتاب الفضائل احمد بن حنبل و... نیز به خصوصیات شخصی و رفتاری پیامبر اسلام و یا دیگر بزرگان صحابه پرداخته است لکن با مراجعه ای کوتاه معلوم می گردد هدف نویسنده اکتفا به سیره

۱. الفروق اللغویه، ۱۸۶.

۲. از متن دستخط علامه طباطبائی در آغاز کتاب سنن.

مستمره و مداوم پیامبر یا دیگر شخصیتها نبوده است و بنابراین نمی توان این گونه کتابها را در مجموعه مورد نظر به شمار آورد.

در سال ۱۳۷۶ جمعی از دوستان همفکر با الهام از کتاب مرحوم علامه طباطبائی مصمم شدند تا با مطالعه کتابها و منابع حدیثی و مشهور شیعی و تعدادی از جوامع حدیثی عامه، روایاتی را که متضمن سیره های مستمر و سنن معمول و مداوم در زندگی معصومین - پیامبران الهی و اهل بیت پیامبر خاتم سلام الله علیهم - می باشد گردآوری و تنظیم و تبویب نموده در حد امکان به این نیاز فرهنگی پاسخ دهند به منظور تحقق این نیت، ابتدا کتابهای حدیثی که مظنه وجود احادیث مورد نظر در آنها بیشتر بود شناسائی و برای مطالعه بین دوستان تقسیم و علامت گذاری و فیش برداری شد این فیش ها که از مجموع بیش از ۳۰۰ مجلد کتاب روایی استخراج شده بود به نام هریک از معصومین دسته بندی شد و سپس بصورت موضوعی در پنج فصل مستقل توزیع و تنظیم گردید و در تنظیم نهایی هر فصل ترتیب هماهنگ و مناسبی اتخاذ شده و با ثبت جامع ترین و سهل الوصول ترین حدیث احادیث تکراری حذف و ارجاعات تکمیل و عنوان گذاری گردید.

خدا را شاکر و سپاسگزاریم که امروز این تلاشها به ثمر نهشته و یک مجموعه حدیثی ارزشمند شامل حدیث و اثر تاریخی در سنن مستمر و مرام و روش مداوم معصومین علیهم السلام در حدی که منابع حدیثی مورد رجوع ذکر کرده و برای ما قابل دسترسی بوده تدوین و به شیفندگان صراط مستقیم تقدیم می گردد.

مشخصات این مجموعه

۱. همانگونه که توضیح داده شد احادیث و اشعاری برگزیده شده است که دلالت لفظی بر استمرار داشته و صریح در تداوم و تکرار می باشد و نیز احادیثی که حکایت گرنوع آرایش و پوشش و دیگر امور شخصی است که طبعاً همراه با استمرار و تکرار است، گرچه در لفظ حدیث اشاره ای به تکرار نباشد. چه اینکه در آغاز فصل مربوط به هریک از معصومین بخشی از احادیث که به تفسیر نام و القاب و خصوصیات جسمی و شمائل پرداخته است - به قصد تکریم و تبرک - آمده است.

۲. همچنین مواردی که در متن حدیث با جمله: «کان یقول ذکر شده به عنوان سیره قولی محسوب و ثبت شده است زیرا به تعبیر حضرت امام خمینی «ره» کان یقول مفادش غیر از قال یا یقول است. زیرا که از آن استفاده دوام و استمرار می شود، معلوم می شود حضرت این

کلام را مکرر می فرمودند.^۱

۳. در مورد کتب حدیث عامه با توجه به اینکه متأسفانه اکثر آنان از نعمت احادیث اهل بیت علیهم السلام محروم می باشند. لذا بجز کتاب های کنز العمال و تاریخ ابن عساکر- مجلدات مربوط به ائمه معصومین - و نیز کتابهای تک جلدی چون تذکره الخواص، فصول المهمه، مناقب خوارزمی و... که بصورت کامل مطالعه شده، کتابهای حلیه الاولیاء و معجم کبیر طبرانی و جامع الاصول و طبقات ابن سعد و صحاح و سنن و... نیز بصورت موردی بعضی از فصول یا مجلدات آنها ملاحظه شده است البته در برخی موارد نیز برای ارجاع حدیث به منبع اصلی به بعضی از کتب عامه مراجعه شده و ارجاع داده شده است.

۴. اصرار ما براین بوده است که احادیث در حد امکان به منابع اصلی و یا مشهور و مورد اعتماد ارجاع داده شود تنها در موارد عدم دسترسی به منبع اصلی به منابع متاخر بنسبه شده است.

۵. نیز تأکید براین بوده است تا احادیث مستند و با ذکر سند ثبت شود تنها در مورد احادیث منقوله از تاریخ ابن عساکر و مشابه آن که دارای سندهای طولانی و با ذکر القاب و اوصاف محدثان بوده این نکته مراعات نشده و اسناد مفصل حذف شده است.

۶. همچنین به دلیل پرهیز از تفصیل و تطویل، بعضی از احادیث مفصل تلخیص یا تقطیع شده و تنها به مورد سیره آن اکتفا شده است و بویژه در احادیث مربوط به ادعیه مفصل ائمه معصومین تنها به نقل مقدمه و فرازی محدود از دعا بنسبه شده است.

۷. تلاش براین بوده است تا حد امکان برای هریک از احادیث بیشتر از یک منبع شناسائی و ارجاع شود و نیز متن های مشابه و یا با تفاوتی اندک و نیز مضمون هایی که متحد بوده است به هم ارجاع گردد. و در صورت لزوم به برخی از تفاوتها در پاورقی اشاره شده است.

۸. احادیث مشترک بین دو یا چند معصوم با توجه به دو نکته تنظیم شده است؛ در آغاز چنانچه در حدیث مزبور نشان بارزی از اختصاص به یکی از معصومین بوده طبق همان عمل شده و چنانچه نشانه امتیازی وجود نداشته است آن حدیث در فصل مربوط به معصومی که تقدم تاریخی داشته ذکر شده است.

۹. هدف از این مجموعه گردآوری احادیث و آثار مربوط به سنن عملی و سیره مستمره

۱. چهل حدیث، شرح حدیث ۱۲ ص ۱۶۳.

معصومین بوده و در زمینه صحت مضمون و یا سند حدیث تحقیقی صورت نگرفته است فقط در بعضی از موارد که خلاف صریح قرآن کریم بوده یا کذب و وضع در آن صریح بوده است حذف و یا در پاورقی توضیح مختصری داده شده است زیرا همانگونه که مرحوم علامه طباطبایی اشاره فرموده اند اعتقاد ما این است که «انه ﷺ کان لایصدر عنه المکروه و لا المباح بما انه مباح و مکروه و العقل و النقل بذلک ناهض»^۱. امید اینکه مقبول نظر حضرت حق و بندگان برگزیده اش قرار بگیرد.

انه ولی الحق آمین
مؤلفان